

การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิงในประเทศไทย

กรณีศึกษากรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดแพร่

The study of gingerbread house architectural style in Thailand,
the case studies in Bangkok, Metropolitan and Phrae

ภัทราวดี ศิริวรรณ^{1*} และ รุ่งกัสนธรณ์ ศรีทัศนพัฒน์²
Patravadee Siriwan^{1*} and Rungpassorn Sattahanapat²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิงในประเทศไทยและศึกษาการประดับตกแต่งเรือนขนมปังขิงในประเทศไทยกรณีศึกษากรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดแพร่ การดำเนินการวิจัยเริ่มต้นจาก 1) ศึกษาข้อมูลภาคเอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาแนวคิดต่างๆ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 3) สร้างแบบสอบถาม 4) สัมภาษณ์เจ้าของบ้านที่เจ้าของบ้านผู้ดูแลอาคาร 6) สังเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 7) สรุปผลและอภิปรายผลเรือนขนมปังขิงที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ 1) พิพิธภัณฑ์พระที่นั่งวิมานเมฆ กรุงเทพฯ 2) พระที่นั่งอภิเศกดุสิต กรุงเทพฯ 3) หมู่กุฏิขนมปังขิงวัดสวนพลู กรุงเทพฯ 4) พิพิธภัณฑ์สักทองวัดเทวราชกุญชร กรุงเทพฯ 5) ตำนานเพชรวัดบวรนิเวศ กรุงเทพฯ 6) พิพิธภัณฑ์บ้านเอกะนาคร กรุงเทพฯ 7) เรือนพระธเนศวรในพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม 8) บ้านวงศ์บุรี จังหวัดแพร่ 9) คุ่มเจ้าหลวง จังหวัดแพร่

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิงในประเทศไทยโดยมากนิยมใช้ลดทอนการออกแบบตกแต่งสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยไม้ มีลักษณะลดทอนหิ้งงอนอ่อนหวานกระจุมกระจิมที่เรียกว่า “ลดทอนขนมปังขิง” เป็นฝีมือช่างชั้นสูงระดับคหบดีขึ้นไป มาใช้ในการตกแต่งอาคารที่เป็นลักษณะเรือนพักอาศัย ซึ่งเป็นทั้งในส่วนของอาคารแบบเรือนไม้แบบชั้นเดียวและแบบสองชั้นอาคารแบบก่ออิฐถือปูนที่เป็นอาคารเดี่ยวและเป็นอาคารเรือนแถว ซึ่งเป็นทั้งแบบเรือนไม้อาคารที่ตกแต่งด้วยลดทอนขนมปังขิงในพระนคร มีอาคารขนมปังขิงที่งดงามที่สุด คือ พระที่นั่งวิมานเมฆในเขตพระราชวังดุสิต ที่กล่าวกันว่าเป็นอาคารเดี่ยวที่ตกแต่งด้วยลดทอนไม้ฉลุแบบเป็นเรือนไม้ขนาดใหญ่สร้างด้วยไม้ 1-2 ชั้น

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิง กรุงเทพฯ ปริมณฑล จังหวัดแพร่

Abstract

This research aims to study the architectural patterns of the gingerbread houses and the decorations of the gingerbread houses in Thailand. Case Study: Bangkok and its Vicinities and Phrae province. The research starts with

¹ คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ นนทบุรี 11000

¹ Faculty of Engineering and Architecture, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Nonthaburi 11000, Thailand

² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ นนทบุรี 11000

² Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Nonthaburi

* Corresponding author. E-mail: pla012@windowslive.com

1) study details received from related researches 2) study of the concepts received from related documents 3) creation of the questionnaire 4) survey of the actual locations 5) interviews with the officials, the houses' owners and the house attendants 6) syntheses and the analyses of the data 7) conclusion and the discussion. The Gingerbread houses studied this time include. 1) Vimanmek Mansion, Bangkok 2) Abhisek Dusit Throne Hall, Bangkok 3) Gingerbread Monks' Cells in Suan Plu Temple, Bangkok 4) Golden Teak Museum, Thewarat Kunchorn Worawiharn Temple, Bangkok 5) Diamond Palace, Bovorn Niwet Wihan Temple, Bangkok 6) Ban Ekanak Museum, Bangkok 7) Ruean Phra Thanesuan, Sanamchan Place, Nakhon Pathom province 8) Baan Wong Buri, Phrae province 9) Khum Jao Luang, Phrae province.

The research result shows that ginger-bread-house architecture in Thailand is mostly designed by wood-twisted pattern. The pattern is soft, pleasant and tiny called "ginger-bread pattern". This pattern is used for decorating houses for both one-storey and two-storey buildings. Brick-and-mortar buildings are one-storey and row-house buildings made of wood. In Bangkok, the most splendid ginger-bread-house building is Vimanmek Mansion in Dusit Palace. The mansion is a single building decorated by fretwork, it is a large 1-2 storey house.

Keywords: gingerbread house architectural, Bangkok, its Vicinities, Phrae province

บทนำ

ปัจจุบันเรือนขนมปังขิงในประเทศไทยมีการแพร่กระจายตามสถานที่ต่างๆ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี แพร่ลำปาง และจันทบุรี (ภารดี, 2547) ซึ่งมีผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้น้อยมากซึ่งมีผู้วิจัยเรือนขนมปังขิงที่จังหวัดจันทบุรีไว้แล้วแต่เรือนขนมปังขิงที่จังหวัดกรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดแพร่ยังไม่มีผู้ทำการศึกษา

จากรูปแบบลักษณะเรือนขนมปังขิงที่ปรากฏและเกิดขึ้นในประเทศไทยยังไม่มีผู้ใดศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิงในประเทศไทยอย่างจริงจัง เพื่อศึกษารูปแบบลักษณะสถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิงในประเทศไทย กรณีศึกษากรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดแพร่ ให้เยาวชนและคนรุ่นหลังได้เข้าใจรูปแบบลักษณะเรือนขนมปังขิงในประเทศไทย กรณีศึกษา

กรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดแพร่ เนื่องจากจังหวัดแพร่มีเรือนขนมปังขิงเยอะมาก และสมัยก่อนจังหวัดแพร่มีไม้สักเยอะ เพื่อให้เยาวชนและคนรุ่นหลังได้เข้าใจรูปแบบลักษณะเรือนขนมปังขิงอย่างเข้าใจ ถ่องแท้ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิงให้คงอยู่และเป็นประโยชน์ทางการศึกษาสถาปัตยกรรมในการก่อสร้างบ้านเรือนขนมปังขิงที่ถูกต้อง เนื่องจากเรือนขนมปังขิงมีรูปแบบเรือนที่สวยงามประณีตและเป็นแบบอย่างเรือนที่ดีแก่ผู้พบเห็นทั่วไปด้วยการประดับตกแต่งหรูหรา สง่างามด้วยครีบบะบายไม้ ฉลุลายสีสนิมสไตวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนขนมปังขิงในประเทศไทย กรณีศึกษากรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดแพร่และศึกษาการประดับตกแต่งเรือนขนมปังขิงในประเทศไทยกรณีศึกษากรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดแพร่

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง ตั้งอยู่บริเวณหลังพระที่นั่งอนันตสมาคมในเขตพระราชวังดุสิต (นิวัต, 2559) ความสำคัญของเรือนขนมปังขิง พระที่นั่งวิมานเมฆเป็นพระที่นั่งที่สร้างด้วยไม้สักทองที่ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นพระที่นั่งถาวรองค์แรกในพระราชวังดุสิต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในพระราชวังดุสิต สิ่งที่สำคัญของเรือนขนมปังขิง เป็นอาคารแบบวิกตอเรีย ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมยุโรปผสมกับไทยประยุกต์ องค์พระที่นั่งเป็นรูปอักษรตัวแอล (L) ในภาษาอังกฤษ ยาวด้านละ 60 เมตร สูง 20 เมตร เป็นอาคาร 3 ชั้น ยกเว้นตรงส่วนที่ประทับซึ่งมีรูปร่างเป็นแปดเหลี่ยมมี 4 ชั้น ชั้นล่างสุดก่ออิฐถือปูน ชั้นถัดไปสร้างด้วยไม้สักทองทั้งหมดทาด้วยสีครีมอ่อนหลังคาสีแดงและหลังคาเป็นทรงไทยประยุกต์ มีลวดลายตามหน้าต่างและช่องลมซึ่งฉลุเป็นลายที่เรียกว่าขนมปังขิงสำหรับพระที่นั่งวิมานเมฆนี้จะเป็นห้องชุดต่างๆ 5 สี่ด้วยกัน คือ สีฟ้า เขียว ชมพู งาช้าง และสีลูกพีช (ชมพูอมส้ม) อายุ/ยุคสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประบาทที่ดิน พิพิธภัณฑสถานพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ดูแลหรือผู้ครอบครองเป็นพิพิธภัณฑสถานในความดูแลของสำนักพระราชวัง รวมทั้งหมู่พระตำหนักของพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม เป็นอาคารแบบวิกตอเรียได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมยุโรปผสมกับไทยประยุกต์ สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (สำนักพระราชวัง, 2555) ลักษณะการใช้งานปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑสถานในความดูแลของสำนักพระราชวังที่มาของข้อมูล พิพิธภัณฑสถานพระที่นั่งวิมานเมฆ

ชื่อสถานที่หมุกุขนิมบั้งขิง วัดสวนพลู ที่ตั้ง 58 ซอยเจริญกรุง 42/1 ถนนเจริญกรุง แขวงบางรัก กรุงเทพฯ (Figure 3-4)

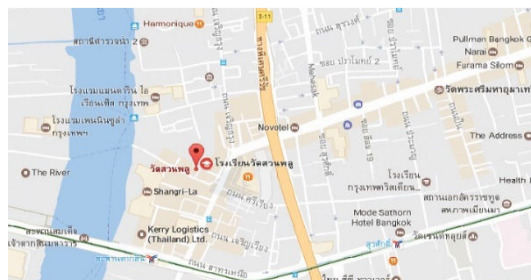

Figure 3 Map of Gingerbread Monk's Cell, Suan Plu temple (Google, 2560a).

Figure 4 Suan Plu temple.

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง หากมาจากท่าเรือตากสินหรือลงมาจากรถไฟฟ้าสถานีตากสิน ให้เดินเลี้ยวซ้ายเข้ามา (พระราชวรชีระโมลี, 2559) ทางด้านหลังโรงแรมแซงกรีลา เดินทางจนสุดทางแล้วเลี้ยวขวา แล้วเดินตรงมาอีกประมาณ 50 เมตร วัดสวนพลูอยู่ทางซ้ายมือหรือหากมาจากถนนเจริญกรุง วัดจะอยู่ปากซอย 42/1 ตรงข้ามโรงพยาบาลเลิศสิน มีป้ายวัดเห็นได้ชัดเจน สอบถามรายละเอียด 02-234-4471 ความสำคัญของเรือนขนมปังขิงความโดดเด่นอีกอย่างหนึ่งของวัดสวนพลูที่เตะตาตั้งแต่เดินเข้ามาภายในวัดนั่นคือ เรือนไม้สองชั้นทาสีเหลืองครีมคาน้ำตาลเข้ม ที่นี่คือกุฏิของ

พระสงฆ์ ด้วยขนาดของวัดที่ไม่ใหญ่โตนัก ที่นี้จึงไม่มีการแบ่งส่วนของพุทธาวาสและสังฆาวาสอย่างชัดเจน สิ่งที่สำคัญของเรือนขนมปังขิง เรือนไม้สองชั้นแบบเรือนขนมปังขิง ฝาไม้ตีเกล็ด และบริเวณขายคาก็ประดับด้วยไม้ฉลุที่แต่งกันแดดเหนือทางเข้า ราวลูกกระเษียร ขั้วบนและแผงกันแดดระหว่างเสา ระเบียง อีกทั้งหมู่กุฏิที่วัดสวนพลูได้รับรางวัลอนุรักษ์ดีเด่น มรดกสถาปัตยกรรมในประเทศไทยจากสมาคมสถาปนิกสยาม ปี พ.ศ. 2545 อายุ/ยุคสมัย สร้างใน พ.ศ. 2470 อายุ 80 ปี ประเภทที่ดินที่วัดสวนพลู (สาธารณะ) ที่ธรณีสงฆ์ผู้ดูแลหรือผู้ครอบครอง วัดสวนพลู พระราชวชิระโมลี ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม มีผนังบ้าน เสื่อมโทรมบ้าง มีการทาสี เปลี่ยนวัสดุ สภาพปัจจุบันสมบูรณ์ลักษณะการใช้งานปัจจุบันเป็นกุฏิสงฆ์ ที่พักของสงฆ์

ชื่อสถานที่พระที่นั่งอภิเชกดุสิตที่ตั้งในพระราชวังดุสิต (Figure 5-6)

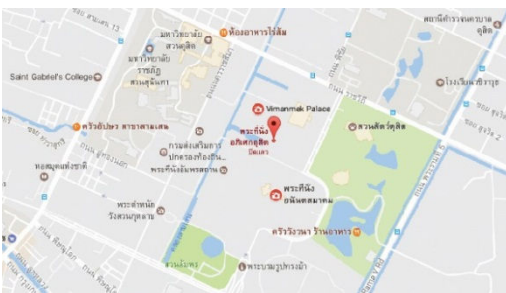

Figure 5 Abhishek dusit throne hall (Google, 2560b).

Figure 6 Abhishek dusit Throne hall.

อาณาเขต ในพระราชวังดุสิต พิกัดตำแหน่งเขตดุสิต กรุงเทพฯ (พระปะวี, 2559) เส้นทางเข้าสู่แหล่งเขตดุสิต กรุงเทพฯ ความสำคัญของเรือนขนมปังขิงเป็นพระที่นั่งองค์แรกๆ ที่สร้างขึ้นในเขตพระราชวังดุสิต เป็นพระที่นั่งชั้นเดียว ประดับไปด้วยไม้เป็นส่วนมาก มีลวดลายฉลุไม้เรียกว่า ลายบุหงา มีการประดับกระจกสี และลวดลายปูนปั้นที่หน้าบันเป็นศิลปะแบบมั่ว จึงทำให้พระที่นั่งองค์นี้งดงามมาก สิ่งที่สำคัญของเรือนขนมปังขิง

มีลวดลายไม้เรียกว่า ลายบุหงา มีการประดับกระจกสี และลวดลายปูนปั้นที่หน้าบันเป็นศิลปะแบบมั่วอายุ/ยุคสมัย ก่อสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2446 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2447 ประเภทที่ดิน พระที่นั่งในพระราชวังดุสิต ผู้ดูแลหรือผู้ครอบครอง พิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพ ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ลักษณะโครงสร้างตัวอาคารเป็นรูปตัว E ในภาษาอังกฤษ มีมุขยื่นออกมาทางด้านหน้า 3 มุข แต่ละมุขมีจุดเด่นอยู่ที่การทำแผงซุ้มประตูเป็นรูปวงโค้งเกือกม้าประดับด้วยเครื่องไม้ฉลุลวดลายอันกลปรด้วยลวดลายแบบแขกมัวร์ผสมกับลวดลายแบบอาร์ตนูโว สวยงามอย่างที่เรียกสถาปัตยกรรมรุ่นนี้กันว่าขนมปังขิง หรือ ginger-bread ทั้งยังมีการประดับกระจกสีสภาพปัจจุบันสมบูรณ์ ลักษณะการใช้งานปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพที่มาของข้อมูล พระที่นั่งอภิเชกดุสิต

ชื่อสถานที่พิพิธภัณฑ์สักทอง วัดเทวราชกุญชรที่ตั้ง 90 ถนนศรีอยุธยา แขวงวรวิหาร เขตดุสิต กรุงเทพฯ อาณาเขต พื้นที่ใช้สอยของตัวอาคาร 2 ชั้น ชั้นละ 505 ตารางเมตร รวมเป็นพื้นที่ใช้สอยทั้งสิ้น 1010 ตารางเมตรพิกัดตำแหน่งสี่แยกสี่เสาทะเวศร์ (Figure 7-8)

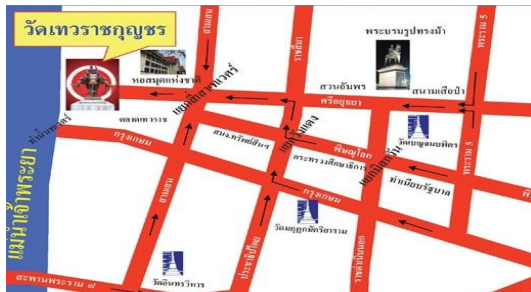

Figure 7 Golden teak museum (Pantip, 2556).

Figure 8 The warat Kunchorn temple.

ความสำคัญของเรือนขนมปังขิง สำหรับอาคารหลังนี้ ปลูกสร้างเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับไม้สักทองและเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาประเภทที่ดินปลูกสร้างบนที่ดินวัดเทวราชกุญชร ผู้ดูแลหรือผู้ครอบครอง มูลนิธิพิพิธภัณฑ์สักทอง ประวัติความเป็นมาของเรือนขนมปังขิง เดิมเป็นบ้านไม้สักทองปลูกอยู่ที่จังหวัดแพร่ ชื่อว่าบ้านแก้ว มาในปี พ.ศ.2530 (อุกฤษ, 2559) ท่านศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน ชื่อแล้วนำมาปลูกสร้างใหม่ไว้ที่รังสิตคลองสอง จังหวัดปทุมธานี จนมาในปี 2549 ศาสตราจารย์ยกบ้านสักทองที่รังสิตถวายให้กับวัดเทวราชกุญชร เริ่มทำการปลูกสร้าง 1 มกราคม 2549 สร้างเสร็จ 31 ธันวาคม 2551 เปิดเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์สักทองให้นุคคลทั่วไปเข้าชม ตั้งแต่ 6 เมษายน 2552 เป็นต้นมา

ชื่อสถานที่พระตำหนักเพชรที่ตั้งวัดบวรนิเวศวิหาร อาณาเขต พระตำหนักชั้นเดียวพิกัดตำแหน่งบางลำพู (Figure 9-10)

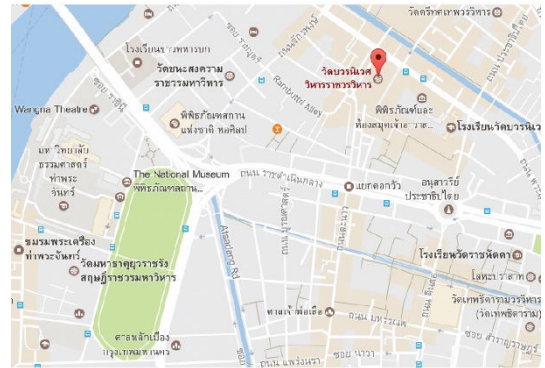

Figure 9 Diamond palace (Google, 2560c).

Figure 10 Diamond palace.

ความสำคัญของเรือนขนมปังขิง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักเพชรถวายเป็นท้องพระโรงแด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อปีพุทธศักราช 2457 ประเภทที่ดิน ปลูกสร้างบนที่ดินวัดบวรนิเวศวิหาร ผู้ดูแลหรือผู้ครอบครอง วัดบวรนิเวศวิหาร ประวัติความเป็นมาของเรือนขนมปังขิง เคยเป็นที่ตั้งโรงพิมพ์ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อครั้งทรงครองวัดนี้ สำหรับพิมพ์บทสวดมนต์และหนังสือพุทธศาสนาอื่นๆ แทนหนังสือใบลาน โดยใช้ตัวพิมพ์เป็นอักษรขอมที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นใหม่

ชื่อสถานที่บ้านเอกนาคที่ตั้งภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาอาณาเขตตำแหน่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ซอยอิสรภาพ 15 ถนนอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ (Figure 11-12)

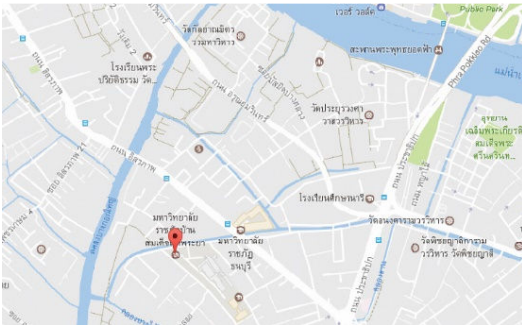

Figure 11 Ban Ekanak (Google, 2560d).

Figure 12 Ban Ekanak.

เส้นทางเข้าสู่แหล่งเดินทางด้วยรถเมล์สาย 40, 149, 57, 56 หรือ รถส่วนบุคคลจากถนนอิสรภาพ ซอยอิสรภาพ 15 ตั้งอยู่ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ด้านหลังตึก 28 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ความสำคัญของเรือนขนมปังขิง ตัวบ้านเอกนาค เป็นอาคารไทยกึ่งยุโรปหรือที่เรียกว่าเรือนทรงปั้นหยา สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยพระยาประสงค์สรพาการ ซึ่งดำรงตำแหน่ง

เป็นรองอธิบดีกรมตำรวจในสมัยรัชกาลที่ 6 ถือว่าเป็นขุนนางใหญ่ในสมัยนั้น ตัวบ้านเป็นตึกสองชั้นมีความสวยงาม มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่งดงาม โดยประยุกต์ใช้ลวดลาย แกะสลักไม้ ช่อลม ระเบียงรอบตัวบ้านแบบเรือนขนมปังขิงสิ่งที่สำคัญของเรือนขนมปังขิง ลักษณะเด่นคือชั้นล่างตัวอาคารสวยงามด้วยลวดลายของกระเบื้อง และลายปูนประดับของเพดาน ตัวบ้านโปร่งเย็นออกมาแบบพระที่นั่งวิมานเมฆ ซึ่งถือเป็นแบบที่ได้รับความนิยมมากในสมัยรัชกาลที่ 5-7 ตอนต้น นอกจากความสวยงามแล้ว ยังแสดงออกถึงความฉลาดของนักออกแบบด้วย คือไม่ทิ้งเรื่องของช่องระบายลม เพราะเมืองไทยเป็นเมืองร้อน จะทำให้เป็นตึกที่บึกบึนไม่ได้ บ้านหลังนี้จึงออกแบบให้รับลมได้ทุกด้าน โดยทำบานหน้าต่างบานประตูเป็นบานเฟี้ยมทั้งหมด แม้แต่ฝ้าผนังระเบียงก็สามารถเปิดออกให้รับลมได้ ทำให้ลมพัดเข้ามาภายในอาคาร อายุ/ยุคสมัยสร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2462 ในสมัยรัชกาลที่ 6 ประเภทที่ดินสถานที่ราชการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ผู้ดูแลหรือผู้ครอบครองอยู่ในความดูแลของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม บ้านเรือนไทยทรงปั้นหยา อาคาร 2 ชั้น ครึ่งตึกไม้ ชั้นล่างก่ออิฐ ชั้นบนเป็นไม้หลังคามุงกระเบื้องว่าว ด้านซ้ายของอาคารมีโปร่งเย็นออกมาแบบพระที่นั่งวิมานเมฆเป็นที่นิยมในสมัยนั้น สภาพปัจจุบันมีการบูรณะซ่อมแซมให้ช่างทำการติดตัวบ้านขึ้น ยกพื้นชั้นล่างในสูงขึ้นอีก 1.70 เมตร ให้กลับมาอยู่ในระดับเดิม การซ่อมแซมลวดลายและแกะสลักต่างๆ รอบตัวบ้าน รวมทั้งซ่อมแซมพื้นกระเบื้องบางชิ้นที่หลุดหายไปตามกาลเวลาด้วยพยายามรักษาไว้ให้คงสภาพมากที่สุด ลักษณะการ

ใช้งานปัจจุบัน โดยในปัจจุบันจัดตั้งเป็นศูนย์กรุงธนบุรี เพื่อเป็นแหล่งรวมสรรพความรู้ด้านวัฒนธรรม ของกรุงธนบุรีด้วยการเก็บรวบรวม ศึกษาวิจัย เพื่อสร้าง องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของชาวฝั่งธนฯ (วรชยา, 2559) นักวิชาการศึกษา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ชื่อสถานที่ บ้านวงศ์บุรี จ.แพร่ ที่ตั้ง 50 ถนนคำลือ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ 54000 (Figure 13-14)

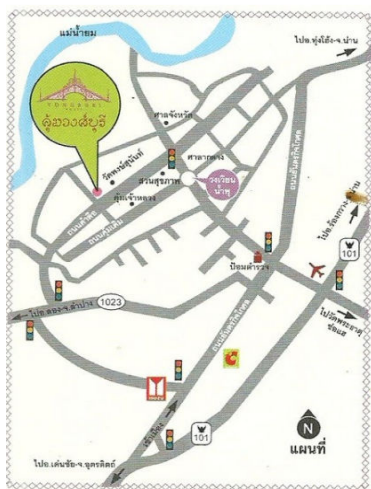

Figure 13 Map of Ban Wongburi (Jib Mampin, 2555).

Figure 14 Ban Wongburi.

ความสำคัญของเรือนขนมปังขิง เป็นที่พำนัก ของเจ้านายในตระกูลวงศ์บุรี สิ่งสำคัญของเรือน ขนมปังขิง ตัวอาคารที่ก่อสร้างด้วยสถาปัตยกรรมไทย ทรงยุโรปประดับตกแต่งด้วยลวดลายไม้ฉลุแบบ ขนมปังขิง เครื่องเรือน เครื่องเงิน พระพุทธรูป ข้าวของเครื่องใช้สมัยก่อน เอกสารโบราณ เช่น เอกสารการซื้อขายทาส ตัวรูปช้างม้า เอกสารการ ขอสัมปทานไม้ เป็นต้น บ้านวงศ์บุรีได้รับรางวัล อรุณรัศมีเด่น ปี 2536 ของสมาคมสถาปนิกสยามใน พระบรมราชูปถัมภ์ใช้เป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ หลายเรื่อง และตีพิมพ์ในหนังสือต่างๆ นอกจากนี้ บ้านวงศ์บุรีได้จัดกิจกรรมเสริมคือการจัดขันโตก สำหรับชาวไทยและต่างประเทศที่มาเป็นคณะ โดย ต้องติดต่อล่วงหน้า อายุ/ยุคลสมัย 119 ปี สมัยรัชกาล ที่ 5 ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2440 แล้วเสร็จ พ.ศ. 2443 ใช้เวลาก่อสร้าง 3 ปี ประเภทของที่ดิน เป็นที่ดินของ เอกชน ครอบครองโดย คุณสหายศ วงศ์บุรี ผู้ดูแลหรือ ผู้ครอบครอง ทายาทรุ่นที่ 5 ตระกูลวงศ์บุรี คุณสหายศ วงศ์บุรี ลักษณะและรูปแบบทางศิลปะ สถาปัตยกรรม เป็นเรือนไทยทรงยุโรป ตกแต่งด้วยลวดลายไม้ฉลุ เรียกว่า ลวดลายขนมปังขิง สภาพปัจจุบันสมบูรณ์ ลักษณะการใช้งานปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์ (เอกชน) ที่พัก อาศัยของทายาท และสถานที่จัดงานแต่งงานเลี้ยง รับรองแขกจังหวัดแบบขันโตก (สหายศ, 2559)

ชื่อสถานที่พิพิธภัณฑ์เมืองแพร่ คุ่มเจ้าหลวงที่ตั้ง ถนนคุ้มเดิม ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อาณาเขตตำแหน่ง ติดกับสวนหลวง ร.9 (สวนสุขภาพ เฉลิมพระเกียรติฯ) และห้องสมุดประชาชน อยู่ตรงข้าม กับโรงเรียนนารีรัตน์ จังหวัดแพร่ (Figure 15-16)

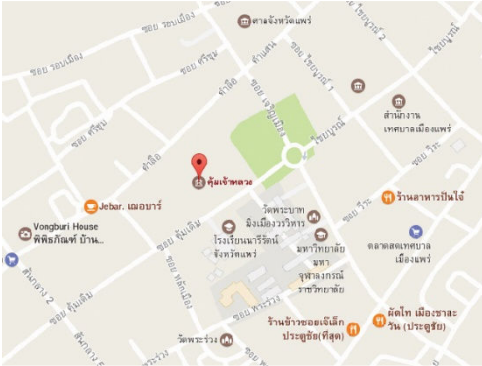

Figure 15 Mueang Phrae museum, Khum Chao Luang (Google, 2560e).

Figure 16 Mueang Phrae museum, Khum Chao Luang.

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง อยู่ในส่วนราชการความสำคัญ ของเรือนขนมปังขิง เป็นอาคารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ มีรูปทรงแบบสถาปัตยกรรมไทยผสมยุโรป (นิริรัตน์, 2559) เดิมหลังคามุงด้วยไม้เรียกว่าแป้นเกล็ดสลักลวดลายสวยงาม สิ่งที่สำคัญของเรือนขนมปังขิง สร้างขึ้นในสมัย รัชกาลที่ 5 อายุประมาณ 123 ปี สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2435 ประเภทที่ดิน เป็นที่ราชพัสดุ โดยมีพื้นที่ 2 ส่วน พื้นที่ ก ประมาณ 3 ไร่ 38 ตารางวา พื้นที่ ข ประมาณ 1 งาน 62 ตารางวา ผู้ดูแลหรือผู้ครอบครองอยู่ใน ความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ โดยจังหวัดแพร่ได้รับประกาศขึ้นทะเบียนตาม พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปะวัสดุ

และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ตามประกาศ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 115 ตอน 380 วันที่ 20 พฤษภาคม 2542 สภาพปัจจุบันยังคงสมบูรณ์ ลักษณะและรูปแบบ ทางศิลปะ สถาปัตยกรรม เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรม แบบไทยผสมยุโรป

ชื่อสถานที่ เรือนพระธเนศวร ที่ตั้ง ในตำบล สนามจันทร์ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง นครปฐม จังหวัดนครปฐม (Figure 17-18)

Figure 17 Map of Ruan Phra Thanesuan (Staritam, 2014).

Figure 18 Ruan Phra Thanesuan.

อาณาเขต อยู่ในพระราชวังสนามจันทร์ ความสำคัญของเรือนขนมปังขิง (ภาวิณี, 2559) สมัยก่อน เคยใช้เป็นบ้านพักอาศัยของเจ้าพระยาบุรุษรัตน ราชะวัลลภ ภายในจัดแสดงพระราชกรณียะกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ มีห้องแสดงเรือกอลและสิ่งของซึ่งนำมาจากหลายที่ ประเภทของที่ดิน เป็นที่ของสำนักพระราชวังมีเนื้อที่

888 ไร่ 3 งาน 4 ตารางวา ผู้ดูแลหรือผู้ครอบครอง สำนักพระราชวัง สถาปัตยกรรม สมบูรณ์ ลักษณะ ศิลปะสถาปัตยกรรม เป็นรูปทรงสถาปัตยกรรมแบบไทย หลังคาทรงปั้นหยา มีลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง

อภิปรายผล

ขนมปังขิง เป็นคำแปลมาจากคำว่า ginger bread หมายถึง ลวดลายชนิดหนึ่งใช้ตกแต่ง สถาปัตยกรรมที่มีลักษณะหึ่งงอเป็นแอ่งคล้ายขิง ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในการตกแต่งสถาปัตยกรรม ทั่วยุโรป ตั้งแต่สมัยพระนางวิกตอเรียที่ 2 แห่ง สหราชอาณาจักรเป็นต้นมา ลวดลายแบบขนมปังขิง แพร่หลายเข้ามาให้ประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 (ภารดี, 2547) แต่จะเห็นได้ว่าอาคารที่ตกแต่งด้วย ลวดลายแบบขนมปังขิงมาใช้ในการตกแต่งอาคารที่เป็นลักษณะเรือนพักอาศัย ซึ่งเป็นทั้งในส่วนของ อาคารแบบเรือนไม้ แบบชั้นเดียวและแบบสองชั้น อาคารแบบก่ออิฐถือปูนที่เป็นอาคารเดี่ยวและเป็น อาคารแบบเรือนแถว ซึ่งเป็นทั้งแบบเรือนแถวไม้และ ตึกแถว อาคารที่ตกแต่งด้วยลวดลายขนมปังขิงที่ถือว่ามีความงดงามสุดยอด ได้แก่ พระที่นั่งวิมานเมฆ ในเขตพระราชวังดุสิต ที่กล่าวกันว่าเป็นอาคารที่มีการตกแต่งด้วยไม้ฉลุแบบขนมปังขิงที่งดงามที่สุด ลวดลายแบบขนมปังขิงเป็นลวดลายที่มีลักษณะ หึ่งงอ ขมวด และคดโค้ง หรือเป็นลายกระจุกกระจิม และเป็นลวดลายช่างชั้นสูงระดับคหบดีขึ้นไปเหมือน ลวดลายดอกไม้พันธุ์พญาพฤกษา ลวดลายของผ้าลูกไม้ หรือลวดลายที่เกิดจากการถักโครเช แต่ลวดลายขนมปังขิงแบบดั้งเดิมที่เป็นที่นิยม คือ ลายดอกทิวลิป ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของลวดลายแบบขนมปังขิง

แต่การตกแต่งลวดลายแบบขนมปังขิงก็ไม่มีรูปแบบ ที่กำหนดตายตัว ขึ้นอยู่กับงาน พื้นที่การตกแต่ง ความต้องการของเจ้าของอาคารและการออกแบบ ของช่างสถาปนิกเป็นหลัก

สรุป

การตกแต่งประดับอาคารด้วยลวดลายแบบ ขนมปังขิงนี้ (ภารดี, 2547) ก็คือ การออกแบบลวดลาย ที่ได้รับอิทธิพลมาจากการตกแต่งลวดลายในศิลปะ แบบกอธิค (Gothic) โดยเฉพาะลายดอกจิก ลายกากบาท ลายเปลวไฟ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ลวดลายแบบขนมปังขิง ที่ได้รับอิทธิพลทางศิลปะแบบกอธิคก็ได้มีการพัฒนา ออกไปมากมายจากต้นแบบ ที่สำคัญคือลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของลวดลายแบบขนมปังขิงคือ ลายดอกทิวลิป ทั้งดอกทิวลิปแบบตั้งและดอกทิวลิปคว่ำ นอกจากนี้ก็ยังมีลายก้านขด ลายเรขาคณิต ลายลูกน้ำ ลายผักผลไม้ที่เป็นที่นิยม

จากการศึกษา เรื่องรูปแบบสถาปัตยกรรม เรือนขนมปังขิงในประเทศไทย กรณีศึกษากรุงเทพฯ ปริมณฑล และจังหวัดแพร่ แล้วควรจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องของ

1. การศึกษาลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิง สกลุช่าง กรุงเทพฯ ปริมณฑลและจังหวัดแพร่
2. การศึกษาภูมิปัญญาพื้นถิ่นเรือนขนมปังขิง จังหวัดแพร่

คำขอบคุณ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการส่งเสริม การวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ภายใต้สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา งบประมาณ

ประจำปี 2559 และขอขอบคุณนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ นนทบุรี

เอกสารอ้างอิง

- นริศร์ นันตา (ผู้ให้สัมภาษณ์), ภัทราวดี ศิริวรรณ (ผู้สัมภาษณ์),
ที่พิพิธภัณฑ์เมืองแพร่ คุ่มเจ้าหลวง. เมื่อวันที่ 9
กุมภาพันธ์ 2559..
- นิวัตร เกตุทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์), ภัทราวดี ศิริวรรณ (ผู้สัมภาษณ์),
ที่พระที่นั่งวิมานเมฆ. เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2559.
- พรปวี เติงพงษ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ภัทราวดี ศิริวรรณ (ผู้สัมภาษณ์),
ที่พิพิธภัณฑ์พระที่นั่งอภิเชษฐดุสิต. เมื่อวันที่ 27
สิงหาคม 2559.
- พระราชวิจิตรโมลี (ผู้ให้สัมภาษณ์), ภัทราวดี ศิริวรรณ (ผู้สัมภาษณ์),
ที่วัดสวนพลู. เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2559.
- ภารดี พันธุภากร. 2547. การศึกษารวบรวมลวดลายไม้ฉลุแบบ
ขนมปังขิง สกุลช่างจันทบุรี. กรมศิลปากรพิมพ์, ชลบุรี.
- ภาวิณี ศรีชัยยุทธ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), ภัทราวดี ศิริวรรณ (ผู้สัมภาษณ์),
ที่พระราชวังสนามจันทร์ จ.นครปฐม. เมื่อวันที่ 6
กันยายน 2559.
- วรัชยา จิโนรส (ผู้ให้สัมภาษณ์), ภัทราวดี ศิริวรรณ (ผู้สัมภาษณ์),
ที่สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา. เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2559.
- สหยศ วงศ์บุรี (ผู้ให้สัมภาษณ์), ภัทราวดี ศิริวรรณ (ผู้สัมภาษณ์),
ที่บ้านวงศ์บุรี. เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559.
- สำนักพระราชวัง. 2555. พระที่นั่งวิมานเมฆ. อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชิ่ง, กรุงเทพฯ.
- อุกฤษ มงคลนาวิน. ประธานมูลนิธิ ศ.ดร.อุกฤษ-ท่านผู้หญิง
มณฑินี มงคลนาวิน. (16 สิงหาคม 2559). สัมภาษณ์.
- Google. 2560a. แผนที่วัดสวนพลู. (ระบบออนไลน์).
แหล่งข้อมูล: [https://www.google.co.th/maps/
place/วัดสวนพลู](https://www.google.co.th/maps/place/วัดสวนพลู) (9 พฤษภาคม 2560).
- Google. 2560b. แผนที่พระที่นั่งอภิเชษฐดุสิต. (ระบบออนไลน์)
แหล่งข้อมูล: [https://www.google.co.th/maps/place/
พระที่นั่งอภิเชษฐดุสิต](https://www.google.co.th/maps/place/พระที่นั่งอภิเชษฐดุสิต) (9 พฤษภาคม 2560).
- Google. 2560c. แผนที่วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร. (ระบบออนไลน์).
แหล่งข้อมูล: [https://www.google.co.th/maps/place/
วัดบวรนิเวศวิหารราชวรวิหาร](https://www.google.co.th/maps/place/วัดบวรนิเวศวิหารราชวรวิหาร) (9 พฤษภาคม 2560).
- Google. 2560d. แผนที่มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
(ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: [https://www.google.
co.th/maps/place/มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา](https://www.google.co.th/maps/place/มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) (9 พ.ค.2560).
- Google. 2560e. แผนที่คุ่มเจ้าหลวง. (ระบบออนไลน์).
แหล่งข้อมูล: [https://www.google.co.th/maps/place/
คุ่มเจ้าหลวง/@18.1435378,100.1374471,17z](https://www.google.co.th/maps/place/คุ่มเจ้าหลวง/@18.1435378,100.1374471,17z)
(9 พฤษภาคม 2560).
- Jib Mampin. 2555. เที่ยวตามรอยละคร "รอยไหม" แผนที่
ทางไปบ้านคุ่มวงศ์บุรีจังหวัดแพร่ Vongburiold
housephrae. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล:
[http://feelthai.blogspot.com/2012/07/vongburi-old-
house-phrae.html](http://feelthai.blogspot.com/2012/07/vongburi-old-house-phrae.html) (9 พฤษภาคม 2560).
- Pantip. 2553. "พระที่นั่งวิมานเมฆ" ความสวยงามแห่งสยาม.
(ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: [http://topicstock.
pantip.com/blueplanet/topicstock/2010/07/E9476
826/E9476826.html](http://topicstock.pantip.com/blueplanet/topicstock/2010/07/E9476826/E9476826.html) (9 พฤษภาคม 2560).
- Pantip. 2556. ชมพิพิธภัณฑ์สักทองวัดเทวราชกุญชรวิหาร.
(ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล:[https://pantip.com/
topic/31104589](https://pantip.com/topic/31104589) (9 พฤษภาคม 2560).
- Staritarn. 2014. พระราชวังสนามจันทร์วังเก่าเล่าตำนาน.
(ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: [https://staritarn.
wordpress.com/2014/12/16](https://staritarn.wordpress.com/2014/12/16) (9 พฤษภาคม 2560).